

«КультАсвета»:	Подпісы за	Галіна Краўчанка:	Дзяніс Турчаняк пра	Круцялі з
праца над	шанец на	Многія кажучь,	сваю праваабарончую	подпісамі
памылкамі	перамены	што нешта не так	дзеясць	
-с. 2	-с.4	-с. 5	-с. 6	-с.7

Спрыянне кандыдатам

Амаль завершаны чарговы этап складання «Народнай праграмы» – ініцыятывы па выпрацоўцы «дарожных мапаў» рэформаў у розных галінах, якія складаюцца з дапамогай экспертнага і грамадскага абмеркавання. Ён быў прымеркаваны да мясцовых выбараў 23 сакавіка 2014 году.

У выніку сацыялагічнага апытання на замову Руху «За Свабоду» былі вызначаны восем праблемных тэмаў, якія хвалююць грамадзян Беларусі – патэнцыйных выбаршчыкаў. Гэта – «Працэдура і ўмовы прыватызацыі горадаўтваральных прадпрыемстваў»; «Якім чынам павінны прымацца рашэнні аб будаўніцтве шкодных вытворчасцяў?»; «Захады па павышэнні якасці паслуг у галіне ЖКГ»; «Ці варта абіраць кіраўнікоў выканаўчай улады адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак Беларусі усеагульным га-

ласаваннем жыхароў гэтай адзінкі?»; «Рэформа сістэмы сярэдняй адукацыі»; «Неабходныя меры па развіцці прыватнага прадпрыемства»; «Праблемы энергазберажэння»; «Прыватная ўласнасць на зямлю».

Эксперты па кожнай з гэтых тэмаў падрыхтавалі свой аналіз сітуацыі ў адпаведнай галіне і прапановы па рэфармаванні. Сярод экспертаў – выканаўчы дырэктар Міжнароднай асацыяцыі менеджменту нерухомасці Генадзь Калёнаў, дырэктар Лідскага бізнэс-інкубатора Леанід Масцюгін, дырэктар Аналітычнага цэнтра Саюза юрыдычных асобаў

«Рэспубліканская канфедэрацыя прадпрыемальніцтва» Анатоль Змітровіч, дацэнт кафедры міжнародных эканамічных адносін БДУ Міхаіл Залескі, каардынатар даследаванняў праекта ВІРАРТ (Беларускі інстытут рэформы і трансфармацыі публічнага адміністравання) Іна Рамашэўская, дырэктар школы з 18-гадовым стажам Леанід Гаравы, пераможца конкурсу «Настаўнік году Магілёўшчыны-2013» Юрась Каласоўскі, юрыст-экалаг, старшыня арганізацыі «Экадом» Рыгор Фёдараў ды іншыя.

Усе тэмы выкладзены на сайт rahrama.by для абмеркавання зацікаўленымі асобамі. Адбыліся круглыя сталы з удзелам іншых экспертаў.

Апрача інтэрнет-абмеркаванняў і экспертных круглых сталоў, выдаваўся бюлетэнь – чатыры выпускі па дзве тэмы з вышэй згаданых у кожным. Яны былі разасланы ў профільныя рэспубліканскія і мясцовыя ведамствы, а таксама іншым прадстаўнікам улады.

Працяг на с.2

Аляксандр Мілінкевіч: У мяне хопіць энергіі

Лідар Руху «За Свабоду» распавёў пра сваё бачанне таго, як могуць развівацца палітычныя падзеі ў Беларусі напярэдадні наступных прэзідэнцкіх выбараў. Ці бачыць ён сябе кандыдатам на іх?

– Як вам з сённяшняга дня бачацца падзеі 2015 года?

– Сцэнароў можа быць нямала. Калі Лукашэнка ўдзельнічае ў выбарах...

– «Калі?» Тут ёсць сумненні?

– Ведаецца, наперадзе яшчэ амаль два гады. А ўлічваючы, у якім стане эканоміка, тут усё можа быць. І калі-небудзь выбары будуць без Лукашэнкі. Мы павінны рыхтавацца да розных сцэнароў.

Працяг на с.3

Спрыянне кандыдатам (працяг)

Пачатак на с.1

Тэзісныя прапановы па гэтых праблемах увайшлі у праграмы кандыдатаў у мясцовыя Саветы дэпутатаў. Да выбаршчыкаў, выкарыстоўваючы планы рэформаў «Народнай праграмы» з лакальнай адаптацыяй, звярнуліся дзясяткі кандыдатаў. Для іх адмыслова быў выдадзены дапаможнік «Народнай праграмы».

Першы намеснік Руху «За Свабоду», каардынатар «Народнай праграмы» Юрась Губарэвіч кажа, што яна не ёсць платформай толькі для актывістаў, блізкіх да Руху ці партнёрскіх структур: «*Народная праграма адкрытая і даступная для выкарыстання ўсім ахвотным, хто стаіць на рэфармісцкіх пазіцыях. Напрыклад, на парламенцкіх выбарах 2012 году «Народная праграма», дакладней распрацаваная ў яе межах каля 30 накірункаў, стала грунтам для праграмаў 49 кандыдатаў у дэпутаты Палаты прадстаўнікоў – то бок, на палове выбарчых акругаў».*

«*Кандыдаты, якія карыстаюцца напрацоўваннямі «Народнай праграмы», маюць магчымасць на якасным экспертным узроўні даваць адказы на пытанні сваіх выбарнікаў. Тым самым яны*

павышаюць свой аўтарытэт у вачах выбарнікаў, і, натуральна, атрымліваюць большую падтрымку», – падкрэслівае Юрась Губарэвіч, які дарэчы, у свой час перамагаў на выбарах у Белаазёрскі савет дэпутатаў.

«Трэба дэманстраваць, што ёсць пазітыўная альтэрнатыва. І для гэтага прыдатныя і мясцовыя выбары, і прэзідэнцкія выбары, нават калі няма падліку галасоў. Людзі павінны пераканацца, што ёсць на каго паставіць», – кажа кандыдат у прэзідэнты на выбарах-2006, былы намеснік старшыні Гродзенскага гарвыканкаму Аляксандр Мілінкевіч.

Апрача таго, у межах «Народнай праграмы» ладзіліся спецыяльныя кандыдацкія Школы. Яны прайшлі ва ўсіх абласных гарадах.

«*Эксперты выкладалі праблемныя тэмы для*

кандыдатаў, праводзячы дапасаванне да сітуацыі, якія могуць узнікнуць падчас камунікацыі з выбаршчыкамі», – патлумачыў намеснік старшыні Руху «За Свабоду», палітолаг Алесь Лагвінец.

Адзін з удзельнікаў школы, актывіст Руху «За Свабоду» з Мінска Алесь Таўстыка, напрыклад, навучаннем застаўся задаволены.

«*Я лічу, што такія сустрэчы – вельмі патрэбныя. Трэба як мага больш часу працаваць з экспертамі, больш актыўна падаваць інфармацыю праз розныя СМІ цікаўным і людзям, якія хочуць нешта зрабіць і даведацца як зрабіць», – распавёў Таўстыка.*

Для яго было цікава, як правільна падаваць скаргі, параўнанні «шэрых» працэсаў у Беларусі, Украіне, Расіі з такімі ж, але празрыстымі, у Еўрасаюзе і іншых тэмы.

Актывіст раскажаў, што ўжо пачаў выкарыстоўваць веды, атрыманыя ў «Школе кандыдатаў». У прыватнасці, напісаў запыт у структуры ЖКГ, сабраў подпісы для набыцця абсталявання ў мясцовую паліклініку. «*Праблемы, якія патрабуюць вырашэння, знаходзяцца побач, літаральна ўздоўж шляху», – заключыў актывіст Руху «За Свабоду».*

«КультАсвета»: праца над памылкамі

Малады сябра Руху «За Свабоду» Мікіта Семяненка з аднадумцамі распачаўся праект «КультАсвета». З яго дапамогай людзі змогуць прыкласці руку да выпраўлення памылак у сваёй мясцовасці. Найбольш пільныя будуць узнагароджаныя каштоўнымі падарункамі.

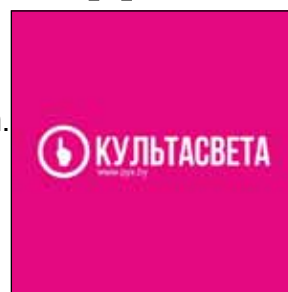
Па дарозе на працу альбо вучобу, падчас звычайных вандровак па краіне нам сустракаюцца дзясяткі памылак і недакладнасцяў на шыльдах ды ўказальніках. «Культасветнікі» заклікаюць фіксаваць заўважаныя памылкі на фотаапарат і дасылаць з

пазначэннем дакладнага месца на электронную пошту

kultasvieta@gmail.com.

Грамадскія актывісты ў сваю чаргу дашлюць зварот мясцовым уладам, кіраўніцтву той альбо іншай установы ці ў Міністэрства культуры з прыкладзенымі фотаздымкамі ды тлумачэннем сутнасці знойдзенай памылкі філолагамі.

Праект «КультАсвета» – вынік конкурсу крэатыўных ідэяў, які прайшоў падчас інтэграцыйна-карпаратыўнага

сходу Руху 7-9 лістапада мінулага году на адной з нарачанскіх базаў адпачынку. Трэба было прадставіць міні-праект грамадскай важнасці з

планам ажыццяўлення. Галасаваннем журы тады перамог малады сябра Руху Мікіта Семяненка, які атрымаў падтрымку на выкананне сваёй ідэі па выпраўленні памылак у беларускамоўных назвах шыльдаў, вуліц і ўказальнікаў.

Аляксандр Мілінкевіч: У мяне хопіць энергіі

Пачтак на с.1

– **Значыць, сцэнар «калі Лукашэнка ўдзельнічае» – гэта адразу не пераможны сцэнар?**

– Заўсёды трэба рыхтавацца да пераможнага. Нават калі шанец невялікі. «Пераможны» – слова для мяне такое вельмі сумнеўнае, таму што калі галасы рэальна не лічаць, то перамагаць можна, толькі калі сапраўды людзі адчуваюць, што яны выйгралі выбары, а ў іх забралі гэтыя галасы.

Калі казаць пра 2015 год, то перад тым, каб пачаць змагацца за лідарства, трэба вызначыць, што мы хочам. Мэты і задачы на розныя сцэнары. Потым мусіць быць стратэгія.

Рэальнае аб'яднанне можа быць толькі калі мы маем супольныя мэты. Інакш ніякія фокусы, ніякія кангрэсы і праймерызы не дапамогуць.

На маю думку, калі няма рэальнага лідара – а ясна, што ён у такіх умовах проста не з'явіцца, – то можна выбраць адпаведнага чалавека для гэтых мэтай і стратэгіі і працаваць на яго.

Я катэгарычна не прымаю паходы многімі кандыдатамі. Адзіны кандыдат у аўтарытарным рэжыме патрэбен для шырокай мабілізацыі. А без адзінага няма чаго выходзіць – будзе чарговае расчараванне ў апазіцыі. Людзі скажуць: калі яны зараз не аб'ядналіся, то як яны будуць потым працаваць, калі будзе ісці змаганне ўнутры ўлады

– **У ранейшых інтэрв'ю вы казалі, што ў 2006 годзе адна з праблем была, што вас абралі адзіным літаральна напярэдадні выбараў і банальна не хапіла часу, каб правесці кампанію. Прагучала, што ў ідэале адзіны мусць з'яўляцца за два гады да галасавання. Зараз ужо засталася менш, а мы замест адзінага маем нейкую дыскусію нават у межах адной кааліцыі. Што перашкаджала хоць гэты раз улічыць**

памылкі мінулага?

– Па-першае, адсутнасць сур'ёзных супольных мэтай розных лідараў і груп. Без адзінай мэты немагчыма аб'ядноўвацца, інакш гэта будзе імітацыя. Аб'ядноўвацца па прычыне нелюбові да Лукашэнка – гэта слабы аргумент.

Я вось для сябе зараз стаўлю задачу перш за ўсё аб'яднаць тую частку апазіцыі, якая цвёрда стаіць на пазіцыі прабеларускасці і незалежнасці і выступае за еўрапейскі шлях развіцця.

Я б не папракаў апазіцыю, што яна вось аб'ядноўваецца-аб'ядноўваецца, а ідэальна не атрымліваецца. Усё успамінаюць, што ў 2001 годзе Ганчарыка прызначылі адзіным, а група Домаша не падтрымала. У 2006-м Мілінкевіча абраў кангрэс, а Казулін з сацыял-дэмакратамі не падтрымаў. Але гэта не страшна. А што, Віктар Юшчанка у 2004-м быў адзіным? Не быў. Ён быў проста мацнейшым. І яго падтрымала большасць. Не можа быць ідэальнай схемы, таму што ні апазіцыя не ідэальная, ні грамадства.

Спазняемся, згодны. Але ёсць як ёсць, – сказаў лідар Руху «За Свабоду» ў інтэрв'ю інтэрнет-газете «Салідарнасць» у межах спецпраекта «Кампанія-2015».

– **А вы разглядаеце для сябе магчымасць удзельнічаць у кампаніі ў якасці адзінага кандыдата?**

– Калі б кангрэс сказаў: Мілінкевіч, ты мусіш ісці, – я б пайшоў. Я б выканаў гэтую місію. У мяне хопіць і запалу і энергіі.

Але калі ўдзельнічае Лукашэнка, і эканоміка яго не звальвае – значыць, будуць такія выбары, дзе галасы не лічацца. І мы мусім паставіць тады іншую задачу: павялічыць наш уплыў на грамадства, стаць для грамадства больш цікавымі, больш перспектыўнымі.

Важна было б, каб той ча-

лавек, які будзе кандыдатам у 2015 годзе застаўся адным з сур'ёзных лідараў. Чалавекам, якога можна было б яшчэ раз выкарыстаць. Таму, калі я кажу, што патрэбны малады, то маю на ўвазе менавіта гэта.

Мы з Някляевым людзі такога ўзросту, што нават калі нам удалася ў 2015-м удала выступіць, але рэальныя выбары не адбудуцца, мы не зусім прыдатныя для наступных. Я бачу так: мы з Някляевым сталі побач, дамовіўшыся пра тое, што гэты чалавек – рэальны прэтэндэнт не толькі на выбары-2015, але і на наступную кампанію. Нельга кожна раз пачынаць гэтую працу з нуля.

– **Іншымі словамі, сабе з Някляевым вы адводзіце ролю вясельных генералаў...**

– Я не сказаў бы. Многія кажуць: не справіліся – сыходзьце. Так, старыя не павінны перешкаджаць маладым, але і адыходзіць не разумна, таму што ёсць патэнцыял, які я магу выкарыстаць. У Някляева таксама свой патэнцыял. Можна і адысці, таму што час прыходзіць, але гэта не значыць, што ў выніку замены адразу штосьці народзіцца.

У мяне вось маладая каманда ў Руху, цудоўныя хлопцы і ніхто з іх не хоча, каб я адышоў зараз. Хаця я сам казаў: давайце мы, можа, будзем больш маладых зараз раскручваць.

– **А што, ёсць гэтыя маладыя, каго раскручваць? Здаецца, чарга ў кандыдаты не стаіць.**

– Не стаіць. Раскручваюцца людзі на прэзідэнцкіх выбарах. 2010 год быў вельмі слабым у гэтым сэнсе, каб раскруціць новыя твары. Даволі хутка пасля выбараў рэйтынгі ўпалі.

Цяжка чакаць, каб спартсмен выйграў Алімпійскія гульні, калі ў яго нават трэнеравачнага залу няма. Канкурэнцыі няма ў палітыцы рэальнай. Таму ёсць мноства цудоўных людзей, але каб зрабіць іх вядомымі павінен быць палітычны працэс, канкурэнцыя.

Подпісы за шанец на перамены

У хуткім часе будучь сабраныя 50 тысяч подпісаў у падтрымку правядзення ў Беларусі «Народнага рэфэрэндуму». Іх плануецца перадаць у Палату прадстаўнікоў для дэпутацкага ініцыявання плебісцыту.

Наступная мэта – 500 тысяч подпісаў. Мяркуецца, што дзеля гэтага актывісты і валанцёры «Народнага рэфэрэндуму» абыдучь 1 мільён 200 тысяч кватэраў беларусаў

Далучыцца да збору подпісаў можна кожны ахвотны: для гэтага дастаткова спампаваць з сайта «Народнага рэфэрэндуму» – (referendumbym.org) адмысловы падпісны аркуш і раздрукаваць яго.

Ахвотныя ж падпісачца за «Народны рэфэрэндум» могуць зрабіць гэта прама ў сябе дома! На сайце ініцыятывы праз спецыяльны сэрвіс трэба проста пазначыць свой адрас – і каманда «Народнага рэфэрэндуму» завітае да Вас.

Таксама на сайце «Народнага рэфэрэндуму» ў online-рэжыме будзе весціся падлік сабраных подпісаў.

Ініцыятары «Народнага рэфэрэндуму» звярнуліся да грамадзян Беларусі з адмысловым зваротам дапамагчы збіраць подпісы:

«Наша агульная мэта – незалежная Беларусь. Надзейнае дзяржава, заснаваная на павазе да людзей.

Нам сапраўды ёсць чым ганарыцца. Нашы прадпрыемствы за ўласныя сродкі аднаўляюць цэрквы і замкі, дапамагаюць захаваць гістарычную спадчыну нацыі для дзяцей і ўнукаў. Спартакмены выйграюць прэстыжныя міжнародныя турніры. Мастакоў і пісьменнікаў паважаюць і цэняць ва ўсім свеце. Беларуская моладзь наперадзе на конкурсах высокіх тэхналогій, ратуе бяздомных

жывёл і будзе наша заўтра.

Мы ганарымся нашым мінулым. Жывем сённяшнім днём. І – няўпэўнена глядзім у будучыню.

Навошта патрэбныя перамены? Хтосьці скажа – няма голаду, вайна абышла бокам і дзякуй Богу.

Перамены – гэта шанец. Шанец дамагчыся ад чыноўнікаў павагі да нас. Вучыць дзяцей у ВНУ бясплатна, як гарантуе Канстытуцыя. Лячыцца на годным узроўні. Шанец жыць у сваім жыллі, не баючыся, што яго нехта заўтра адбярэ. Шанец самім выбіраць годных людзей ва ўладу.

Шанец – гэта «Народны рэфэрэндум».

Далучайцеся!»

Нагадаем, у парадку дня – шэсць лёсавызначальных пытанняў.

1. Ці згодныя Вы, што ў дзяржаўных установах адукацыі і аховы здароўя ўсе паслугі грамадзянам Беларусі павінны аказвацца бясплатна?

Прафесійная і даступная медыцына, адукацыя – гэта элементарнае права на годнае цяперашняе і будучае для нас і (галоўнае!) для нашых дзяцей! Дзяржава не мае права рабіць бізнес на нашым здароўі і абмяжоўваць нашы магчымасці.

2. Ці згодныя Вы, што кіраўнікі выканкамаў гарадоў, раёнаў, абласцей павінны абірацца прамым галасаваннем грамадзян?

Мясцовыя начальнікі

павінны залежаць ад народа і служыць народу, а не прэзідэнту з царскімі паўнамоцтвамі. Бо паводле Канстытуцыі ўлада – гэта народ, гэта значыць, усе мы разам!

3. Ці падтрымліваеце Вы курс на эканамічную інтэграцыю, асацыяцыю і стварэнне бязвізавай прасторы з Еўрапейскім саюзам?

Сяброўства з аб'яднанай Еўропай – гэта проста выгада. Гэта высокія стандарты ўзроўню жыцця, гэта свабода падарожжаў, гэта разнастайная падтрымка вываду з крызісу нашай занябанай эканомікі.

4. Ці згодныя Вы, што дзеля забеспячэння нейтральнага статусу Беларусі ў краіне павінна быць забаронена размяшчэнне замежных вайсковых аб'ектаў, ядзернай зброі, а беларускія вайскоўцы не мусяць несці службу за мяжой?

Беларусы ўмеюць і працаваць, і ваяваць за родную зямлю, калі гэта трэба. Але мы не павінны ахвяраваць сваімі жыццямі і сваёй зямлёй за чужыя інтарэсы.

5. Ці згодныя Вы, што адна і тая ж асоба не можа займаць пасаду прэзідэнта больш за два тэрміны?

Усё павінна быць у меру – інакш застоі і разлажэнне. Цывілізаваны кіраўнік не павінен прысабечваць уладу і перадаваць яе ў спадчыну. Беларусы нельга так прыніжаць.

6. Ці згодныя Вы, што грошы, атрыманыя ад запланаванай урадам прыватызацыі, у першую чаргу павінны пайсці на кампенсацыю ўкладаў, згубленых пад час дэвальвацыі-2011, і стварэнне працоўных месцаў?

Прадпрыемствы – гэта народнае багацце. А памылкі, зробленыя ў эканоміцы кіраўніцтвам краіны, не павінны выпраўляцца за наш кошт.

Галіна Краўчанка: Многія кажуць, што нешта не так

Актывістку Руху «За Свабоду» Галіну Краўчанку не зарэгістравалі кандыдатам у дэпутаты Палаты прадстаўнікоў па Гомельскай-Навабеліцкай акрузе №36, дзе 23 сакавіка пройдуць перавыбары. Але яна не губляе аптымізму...

– Якім чынам вы трапілі ў палітыку?

– Я паспела адвучыцца ў медычнай вучэльні па спецыяльнасці «фельшар-акушэр». Пазней мне захацелася чагосьці большага, і я паступіла ў Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Францыска Скарыны на факультэт біялогіі. Закончыла ў 2010 годзе.

І тут мяне напаткала расчараванне: я думала, што здолею пасля атрымання адукацыі працаваць біёлагам. Аднак апынулася, што я ў нашым горадзе магу выключна працаваць настаўнікам біялогіі і хіміі. Мне гэтая перспектыва не спадабалася, і я вырашыла не звязваць свой лёс са школай.

У 2010 годзе мае сябры запрасілі мяне на паседжанне моладзевага дыскусійнага клуба «Цывілізацыя», дзе ўсе збіраліся абмяркоўвалі сітуацыю, эканоміку, палітыку і г.д. Да гэтага я проста вучылася, працавала. Паступова падчас размоваў зразумела, што проста не заўважала праблемаў з эканомікай і палітыкай у нашай краіне.

У гэтым жа годзе мяне запрасілі ў якасці назіральніка на выбары. Там я таксама шмат чаго даведалася новага: як ўкідваюць бюлетэні, як перашкаджаюць назіраць за падлікам бюлетэняў.

Але я не лічу сабе палітыкам, па вялікім рахунку, больш грамадска-палітычным

дзеячам, займаюся шмат якімі ініцыятывамі.

– Як да вашай дзейнасці ставяцца сваякі? Ці падтрымліваюць?

– Спачатку яны казалі, што гэта вельмі дзіўна. Бацькі жадалі для мяне ўсяго таго, што хочуць звычайныя бацькі: каб я вучылася, потым выйшла замуж, нарадзіла дзяцей.

Але потым яны некалькі разоў прыходзілі да нас на сустрэчы, слухалі пра ўсходняе партнёрства, Еўрапейскі клуб. Ім спадабалася, бо збіраюцца адукаваныя, разумныя людзі.

– Вас не зарэгістравалі, чаму на ваш погляд? Ці плануеце вы абскарджваць рашэнне камісіі?

– Думак было шмат. Нават калі мы хадзілі, збіралі подпісы, то тыя, хто працаваў у адміністрацыі ці нейкіх праўладных структурах, адразу казалі: «Куды вы лезеце, вас усё роўна не зарэгіструюць».

А ў нас была яркая праграма, і людзі за намі ішлі. Бо сапраўды яны незадаволеныя, а я магла размаўляць з імі на ўзроўні мясцовых праблемаў.

А чаму не зарэгістравалі... Можна, пабаяліся. Можна было ўявіць, што 5-10% подпісаў будуць неспраўднымі, але ў выніку, па меркаванні выканкама, у нас было іх 43% – вельмі вялікі паказчык. Ніхто ў гэта не верыць. Потым нам тэлефанавалі людзі і казалі, што самі падпісаліся за маё вылучэнне, але напісалі за явы, што не самі. Але баяцца

гэта афішаваць.

– Ці паспелі вы пакамунікаваць з будучымі выбаршчыкамі? Што іх найбольш хвалюе? Што кажуць пра сітуацыю ў краіне?

– У нас, на жаль, быў толькі адзіны пікет па збору подпісаў. На яго прыезджалі намеснікі старшыні Руху «За Свабоду» Алесь Лагвінец і Юрась Губарэвіч. Да нас шмат хто падыходзіў, не ўсе, канечне, падпісалі. Нехта, казаў, што я занадта маладая.

Калі збіралі подпісы ад дзвярэй да дзвярэй, то шмат хто казаў, што нешта не так, але не пра прэзідэнта. Хутчэй, стаміліся незразумела куды ісці і невядома чаго чакаць. Мы запытваліся: ці вы ведаеце, чым вы альбо дзеці будзеце займацца праз пяць год? Казалі, што не. Таксама людзі звярталі ўвагу на праблемы медыцыны і адукацыі, казалі, што патрэбныя рэформы.

– Ці плануеце балатавацца на наступных выбарах?

– Я лічу, што часткова асноўная мэта нашай кампаніі была дасягнутая. Да нас пасля збору подпісаў звяртаюцца людзі са сваімі праблемамі. Нават калі проста цячэ дах ці трэба змагацца з ЖКГ, але для нас ёсць перамогай тое, што такіх людзей становіцца болей.

Мне падаецца, што ў палітыку ў беларускіх умовах можна прыйсці праз грамадскую дзейнасць. Сацыяльнае незадаволенасць можа выліцца ў нешта большае.

Пакуль не ведаю, ці пайду на наступныя выбары, усё залежыць ад зваротнай сувязі з людзьмі. Але мая пазіцыя ў жыцці – нельга проста хадзіць на працу і вучыцца, кожны павінен займацца грамадскай дзейнасцю. Калі сумна ляжаць на канапе, то трэба ўзняцца і дапамагчы камусьці – напрыклад, дзецям ці бяздомным жывёлам.

Дзяніс Турчаняк: Скаргаў ад грамадзян более

Газета «Свабодныя навіны плюс» напісала пра каардынатора Руху «За Свабоду» па Брэсцкай вобласці Дзяніса Турчаняка. Рухавец распавёў пра сваю праваабарончую дзейнасць.

Як стаў праваабаронцам

– У нейкі момант вырашыў для сябе, што павінен знаходзіцца разам з людзьмі, якія хочуць дэмакратычных пераменаў у краіне. І калі ствараўся грамадскі Рух «За свабода», я выступіў адным з заснавальнікаў. Гэта 2008 год. З таго моманту праваабарончай дзейнасцю займаюся па сённяшні дзень.

Чаму стаў адстойваць правы грамадзян у судах

– Калі ў 2006 годзе я лічыў асноўнай праблемай Беларусі няправільную эканамічную палітыку, то цяпер у першую чаргу бачу праблему ў судовай сістэме. На нейкім этапе суды перасталі быць бесстароннімі. У выніку цяпер жартуюць: суды сталі незалежнымі – ад іх ужо нічога не залежыць...

У Беларусі пастаянна дэкларуецца, што судовая ўлада належыць толькі судам і ажыццяўляецца незалежна ад заканадаўчай і выканаўчай уладаў. Насамрэч праваабаронцы ў адзін голас кажуць аб залежным становішчы.

Пра чыноўнікаў і маніторынг улады

– У апошнія гады да актывістаў «За Свабоду» стала паступаць ўсё больш скаргаў ад грамадзян на парушэнне іх правоў дзеяннямі чыноўнікаў выканкамаў. Мы пачалі маніторынг дзейнасці выканаўчай улады. Звяртаем увагу на дзеянні і рашэнні, якія

Выходзіць, што ўсе грамадзяне Беларусі жывуць толькі з ілюзіяй права ўласнасці на сваё жыллё.

вядуць да парушэння правоў грамадзян. Вядзем актыўную перапіску, рэгулярна ініцыюем судовыя разборы, спрабуем змяніць сітуацыю.

Напрыклад, у Брэсце вядомыя два выпадкі, калі аблвыканкам прыняў рашэнне аб заключэнні інвестыцыйных дамоваў з прыватнымі арганізацыямі, па ўмовах якіх ім прадастаўляюцца зямельныя ўчасткі ў самым цэнтры горада для будаўніцтва. Але там размешчана нерухомасць грамадзян! А выканкаму ўсё роўна. Прыватнай нерухомасцю распараджаюцца нібы дзяржаўнай, пры гэтым перавышаючы кампетэнцыю, якой надзелены згодна з артыкулам 41 закона «Аб мясцовым кіраванні і самакіраванні».

Аб сітуацыі вакол жылога дома па вуліцы Астроўскага

– У выпадку з адным з жылых дамоў на вуліцы Астроўскага ўладальнікі кватэр нават не былі пастаўленыя

ДАВЕДКА

Дзяніс Турчаняк нарадзіўся ў 1974 годзе, скончыў факультэт «Фінансы і банкаўская справа» Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта. Другую вышэйшую адукацыю атрымаў па спецыяльнасці «Правазнаўства». Працаваў у банку, прыватных камерцыйных арганізацыях па спецыяльнасці.

ў вядомасць, што зямельны ўчастак перадаецца інвестару. Пра гэта стала вядома толькі выпадкова, ды і то праз два гады пасля прыняцця аблвыканкамам рашэння аб заключэнні інвестдамовы.

Выходзіць, што ўсе грамадзяне Беларусі жывуць толькі з ілюзіяй права ўласнасці на сваё жыллё. На мой погляд, інакш як перадзелам уласнасці з выкарыстаннем адміністрацыйнага рэсурсу гэта не назавеш.

Узнікае заканамернае пытанне: у чыіх інтарэсах дзейнічае чыноўнік выканкаму?

Круцялі з подпісамі

38 сябраў Руху «За Свабоду» былі зарэгістраваны кандыдатамі ў дэпутаты на мясцовых выбарах. Усяго прыхільнікамі арганізацыі падавалася 87 заявак на вылучэнне кандыдатамі ў дэпутаты мясцовых Саветаў розных узроўняў. Такім чынам, пераадоленне рэгістрацыйнага фільтру склала 43%.

Амаль ва ўсіх выпадках прычынай нерэгістрацыі актывістаў Руху «За Свабоду» ў якасці кандыдатаў у дэпутаты мясцовых Саветаў сталі «несапраўдныя» подпісы грамадзян за іх вылучэнне. Дакладней, найчасцейшая прэтэнзія выбаркамаў – прастаўленне даты рукой зборшчыка подпісаў, а не выбаршчыка. Паводле рухаўцаў, схема ўжывалася аднолькавая: улады знаходзілі тых сярод падпісантаў, на каго можна націснуць, і тыя заяўлялі, што дату ўласнарач не ставілі.

Як выбарчая камісія рабіла подпісы «несапраўднымі»? Відавочны выпадак з выкрываннем маніпуляцый меў месца ў Віцебску.

Сябры Руху «За Свабоду» Аляксей Гаўруцікаў і Хрыстафор Жаляпаў падалі ў Віцебскі абласны суд скаргі на дзеянні сябраў Віцебскай гарадской тэрытарыяльнай выбарчай камісіі, якія прынялі рашэнне аб адмове ў рэгістрацыі іх кандыдатамі ў дэпутаты мясцовага Савета дэпутатаў.

25 лютага адбылася судовая паседжанне па справе аб нерэгістрацыі Гаўруцікава, 26 лютага была разгледжана аналагічная скарга Жаляпава.

У рэгістрацыі абодвум віцебскім палітыкам было адмоўлена нібыта з-за недакладных подпісаў грамадзян за іх вылучэння кандыдатамі дэпутаты. Матыў: некалькі выбарнікаў не праставілі дату ў падпісных аркушах уласнарач-на і падчас праверкі подпісаў

прызналіся ў гэтым. Маўляў, у Аляксея Гаўруцікава знайшлі 9 праблемных подпісаў, у Хрыстафора Жаляпава – 5.

Актывісты Руху ў сваіх скаргах заявілі, што выбаршчыкі памылкова падпісаліся пад прапанаванымі выбаркамам бланкамі, не чытаючы:

«Я, (імя па бацьку выбаршчыка, адрас) пацвярджаю, што ў падпісным аркушы для збору подпісаў выбаршчыкаў у падтрымку (імя па бацьку асобы, якая вылучаецца кандыдатам у дэпутаты) дату я ўласнарач не ставіў (-ла)».

Аляксей Гаўруцікаў і Хрыстафор Жаляпаў, упэўненыя ў сапраўднасці подпісаў за сваё вылучэнне кандыдатамі ў дэпутаты, правялі пакватэрнае апытанне гэтых 14 выбаршчыкаў.

«Усе яны напісалі заявы, што подпіс і дату за вылучэнне апазіцыянераў кандыдатамі ў дэпутаты паставілі сваёй уласнай рукой. Да іх прыходзілі, пыталіся: «Вы падпісваліся за такіх? Так? Ну тады распішыцеся вось тут».

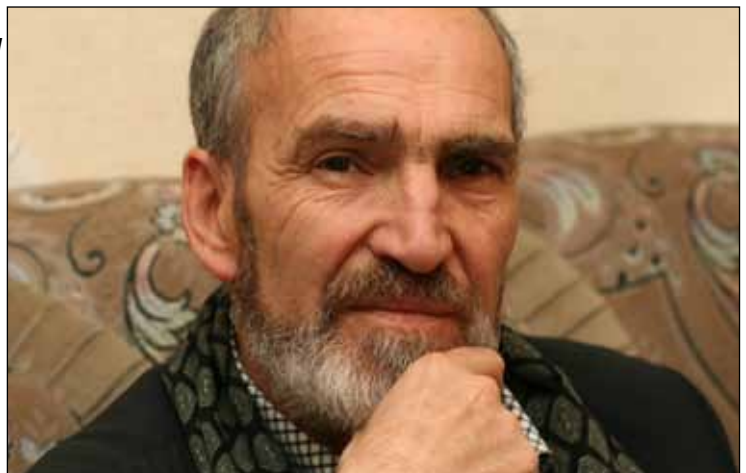
Людзі, не чытаючы, даверліва падпісваліся. Па сутнасці, іх ўводзілі ў зман. Яны вельмі абураныя, а таму не пабаяліся пацвердзіць

у пісьмовай форме, што самі прастаўлялі даты ў падпісных аркушах. Больш за тое, людзі пагадзіліся заявіць пра гэта на судзе», – распавёў каардынатар Руху «За Свабоду» па Віцебскай вобласці Хрыстафор Жаляпаў.

Актывісты Руху «За Свабоду» ў сваіх скаргах прасілі правесці праверку фактаў парушэння выбарчага заканадаўства сябрамі Віцебскай гарадской тэрытарыяльнай выбарчай камісіі, адхіліць яе старшыню Валянціну Казакоўскую ад займанай пасады і, адпаведна, абавязаць выбаркам зарэгістраваць іх кандыдатамі ў дэпутаты.

Каардынатар Руху па Віцебшчыне лічыць, што ёсць усе прыкметы маніпуляцыі і фальшавання, калі сябры выбарчай камісіі правяралі сапраўднасць подпісаў. У прыватнасці, ён распавёў, што адной з выбаршчыц не было дома, і за яе на просьбу супрацоўніцы выбаркаму падпісалася дачка. *«Жанчына прыйшла ў суд і распавяла, што першы раз бачыць паперу, подпіс – ён не яе. І дачка дома прызналася. Але суд гэтыя словы ў разлік не прыняў», – сказаў Жаляпаў.*

Акрамя таго, па словах віцебскага палітыка, быў выпадак, калі супрацоўніца камісіі сустрэла выбаршчыцу вуліцы, запыталася прозвішча і сама напісала «прызнаўчы» ліст.

Падалей ад Масквы

Агрэсія Масквы супраць Украіны, напэўна, скароціць колькасць прыхільнікаў шчыльнай беларуска-расійскай інтэграцыі. Хутка даедаем у сакавіцкім апытанні Незалежнага інстытута сацыяльна-эканамічных і палітычных даследаванняў.

Паводле снежаньскага сітуацыя такая. Калі б праходзіў рэфэрэндум аб аб'яднанні Беларусі і Расіі, «за» прагаласавалі б 23,9% , супраць – 51,4% рэспандэнтаў. Для параўнання, у верасні было 27,6% супраць 46,9%.

На рэфэрэндуме аб уступленні ў Еўрапейскі Саюз «за» прагаласавалі б 35,9%, супраць – 34,6% (у верасні было 37,8% супраць 37,5%).

Але: пры неабходнасці выбару на гіпатэтычным рэфэрэндуме паміж аб'яднаннем з Расіяй і ўступленнем у Еўрапейскі Саюз за першы варыянт сёння выказваюцца 36,6% беларусаў, а за другі – 44,6%. Параўнаем: у чэрвені лічбы былі такія – 35,6% на 42,4%.

Ваш прагноз – ці разаўецца гэтая тэндэнцыя ў геапалітычных настроях беларусаў?

Календар Руху

Кіраўніцтва Руху «За Свабоду» запрашае ўсе структуры арганізацыі і асобных актывістаў узяць удзел у стварэнні календара на 2015 год.

Дасылайце фотаздымкі з пазнавальнымі краявідамі сваіх мясцін, так званымі прыроднымі ці архітэктурнымі «візітоўкамі», а таксама фота, на якіх засведчана ваша дзейнасць. Лепшыя такія прэзентацыі трапяць на старонкі рухаўскага календара-2015 – ад студзенскай да снежаньскай.

Курс на еўрааптымізм

У Мінскім Еўраклубе ладзіцца курс публічных лекцый «Інтэграцыйныя працэсы ды інстытуцыі Еўрапейскага звязу» палітолага, намесніка старшыні Руху «За Свабоду» Алеся Лагвінца.

На першы занятак прыйшлі больш за тры дзясяткі слухачоў. У асноўным гэта студэнты гуманітарных спецыяльнасцяў сталічных вуну, якія пажадалі атрымаць дадатковыя веды пра еўраінтэграцыю. Таксама сярод слухачоў – спецыялісты, асобы з вышэйшай адукацыяй (дзяржслужбовец, архітэктар, бухгалтар, навуковец ды іншыя).

Яшчэ частка моладзі праходзіць курс дыстанцыйна.

«Інтарэс да еўрапейскай інтэграцыі ў маладых беларусаў па-ранейшаму высокі. Спадзяюся, што курс дапаможа ім лепш разбірацца ў асаблівасцях еўрапейскай палітыкі», – дзеліцца сваімі ўражаннямі Алесь Лагвінец, які чытае такі курс лекцый сёмым

разам.

Сярод найбольш цікавых для сябе тэмаў слухачы назвалі эканамічную інтэграцыю ў ЕС, палітычную сістэму і функцыянаванне інстытуцый. «Абсалютная большасць цікавіцца замежнай палітыкай ЕС. Гэты інтарэс, у тым ліку, падагрэты падзеямі ва Украіне. Прыходзяць у асноўным для таго, каб сістэматызаваць веды і атрымаць новыя. Адзін з удзельнікаў прызнаўся, што прыйшоў на курс, каб «пераадолець свой еўрапесімізм»,

– кажа сувыкладчык курсаў Вераніка Мазуркевіч.

Паспяховыя слухачы атрымаюць сертыфікат Еўраклубу і змогуць разлічваць на рэкамендацыйныя лісты для ўдзелу ў іншых адукацыйных праектах.

А незадоўга да лекцый пра еўраінтэграцыю пад рэдакцыяй Алеся Лагвінца быў выданы спецыяльны выпуск бюлетэня сеткі Еўрапейскіх клубаў, прысвечаны 10-й гадавіне с'яброўства Літвы і Польшчы ў Еўрапейскім саюзе.

«Выклік еўрапейскай інтэграцыі – гэта мадэрнізацыйны і цывілізацыйны выклік для дзяржавы і грамадства. Нашы блізкія суседзі зрабілі свой выбар і адказалі на выклік. Гэта быў нялёгкі шлях, але яны ім упэўнена крочаць. Веру ў тое, што досвед суседзяў спатрэбіцца Беларусі і яна вернецца ва ўлонне еўрапейскай цывілізацыйнай і палітычнай прасторы», – кажа Лагвінец.